

Lexikálno-sémantická analýza slovensko-nemeckých ekvivalentov identifikačných znakov koní

Miroslava Pribulová

Inštitút germanistiky, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita v Prešove
miroslava.pribulov@gmail.com

Kľúčové slová: jazdecký šport, kôň, identifikačný znak, farba, adekvátny ekvivalent

Key words: equestrian sport, horse, identification sign, color, adequate equivalent

Úvod

Šport je prirodzenou a neoddeliteľnou súčasťou ľudského bytia. Existuje mnoho druhov športov, individuálnych či kolektívnych, vnútorných či outdoorových, ktoré vyžadujú špeciálne športové vybavenie.

K športom, ktoré v poslednom období priťahujú pozornosť väčšieho množstva záujemcov, nepochybne patrí aj jazdectvo. Nadšencov pre toto športové odvetvie láka predovšetkým spoločnosť koňa ako majestátneho ušľachtilého tvora, ktorého využitie práve pre jazdecké športové disciplíny nabera čoraz viac na význame.

Spojenie medzi človekom a koňom má svoju dlhoročnú tradíciu. Úloha a postavenie koňa v živote človeka sa postupne menili. Človek koňa využíval ako zdroj potravy, jeho silu ako ťažné zviera či dopravný prostriedok, sprevádzal ho na vojnových ťaženiach. S príchodom industrializácie sa konská sila potlačila a nahradila silou motora. Záujem o kone sa oživuje opäť v súčasnosti, keď sa symbióza človeka a koňa začína využívať predovšetkým na športové alebo rekreačné účely v jazdeckom športe.

Profesionálnym športovcom porozumenie športovej terminológie alebo špecifického športového žargónu¹ nerobí problémy. Sledovanie športových televíznych programov môže laickej verejnosti občas pripadať ako kódovaná reč. Je priam neuveriteľné, ako často sa moderátori opierajú o slová, ktorým mnohí nerozumieme a možno ani oni sami nie.

Motívom a predpokladom spracovania tejto témy bola osobná skúsenosť pri preklade identifikačných dokumentov koní pre potreby regionálnej veterinárnej a potravinovej správy, ako aj majiteľov koní pri spracovaní ich identifikácie v prípade kúpy, predaja alebo transportu koní na jazdecké športové podujatia doma i v zahraničí. V našom príspevku prinášame špecifický pojmový aparát tematického poľa „jazdecký šport“. Konkrétne sme sa zamerali na oblasť identifikačných znakov koní ako základných rozlišovacích znakov ich vonkajšieho vzhľadu. Pomocou lexikálno-sémantickej analýzy vybraných pojmov sme poukázali na niektoré problémy súvisiace s hľadaním ich správnych ekvivalentov v nemeckom jazyku.

1 Jazdecký šport

Jazdecký šport možno nie je na Slovensku tak známy, ako napríklad cyklistika, hokej, futbal či lyžovanie, ktoré za svoju popularitu určite vo veľkej miere vďaka slovenským športovým osobnostiam. V poslednom období rastie počet nadšencov, ktorí svoj voľný čas trávia v spoločnosti týchto zvierat pasívne alebo aktívne. Jazdectvo je športové a športovo-rekreačné odvetvie, pri ktorom sa jazdí na koni alebo na nejakom zariadení za ním. Ide o širší pojem v kategorizácii využitia koňa. V rámci tohto športového odvetvia rozlišujeme viaceré športové disciplíny. Niektoré z nich sú známejšie, iné menej. Slovenská jazdecká federácia, ako

¹ Žargón tu chápeme ako osobitný typ jazyka, ktorý používa špeciálne slová a výrazy, ktoré sú používané odborníkmi v oblasti jazdeckého športu.

občianske združenie s právnou subjektivitou, ako jediný predstaviteľ poverený riadením jazdeckého športu a zároveň jediný garant rozvoja jazdeckého športu v Slovenskej republike, zastrešuje jazdecké disciplíny, ako parkúrové jazdectvo, drezúra, voltíž, všestrannosť, vytrvalosť, záprahy, pony šport, reinig a od roku 2020 aj konské pólo.²

Parkúrové skákanie je jazdecký šport, v ktorom sa jazdec na koni snaží buď v čo najkratšom čase a s čo najmenším počtom chýb prejsť trasu s prekážkami, alebo sa trafiť do časového limitu či hodnotenia za štýl (Paalmann, 2014, s. 9). Drezúra si vyžaduje presné prevedenie série niektorých prirodzených cvikov koňa v rôznom chode (krok, klus, cval) na určitých miestach presne vymedzenej pravouhlej arény (drezúrny obdĺžnik) (Valentová, 2013, s. 18). Voltíž je akrobatické a gymnastické cvičenie vykonávané na cválajúcom koni. Kôň je vedený lonžérom a pohybuje sa na 12 – 14-metrovom kruhu. Súťažiaci sa nazýva voltížer. Všestrannosť je jedna z najnáročnejších jazdeckých disciplín. Všestrannosť označovaná aj pojmom military vznikla pôvodne z potreby testovať spôsobilosť koní pre náročné potreby armády a až s postupom času sa zmenila na športovú disciplínu. Vytrvalosť alebo vytrvalostné jazdenie pochádza z anglického endurance (výdrž, vytrvalosť). Je to teda beh na dlhú trať vo všetkých smeroch. Pri jazdeckej disciplíne záprahy sa súťaží so zapriahnutými koňmi vo viacerých disciplínach. Súťažiaci musí prejsť trať s prekážkami na rýchlosť, ďalej sa preteká v obratnosti pri práci s drevom na čas a súťaží sa aj v prenesení čo najväčšej záťaže na určitú vzdialenosť v stanovenom čase. Pony šport je identický s disciplínou skoky, avšak jazdí sa na poníkoch a na pretekoch sa prekonávajú nižšie prekážky, prispôbené nižšiemu vrazu poníkov. Reining je často opisovaný ako westernová forma drezúry. Je to veľmi dynamická disciplína plná cvalu, rýchlosť však musí byť pod dokonalou kontrolou a nesmie byť na úkor presnosti.³ Najmladšou a najmenej etablovanou disciplínou jazdeckého športu na Slovensku je konské pólo, ktoré má svoju dlhoročnú tradíciu skôr v Anglicku. Konské pólo je druh jazdeckého športu, v ktorom proti sebe hrajú dve štvorčlenné družstvá na koňoch a pomocou pálok sa snažia dopraviť loptu do súperovej bránky.⁴

To spoločné, čo všetky spomínané jazdecké športové disciplíny spája, je samotný základný prostriedok na realizáciu danej športovej disciplíny, teda kôň. Mnohým sa môže zdať, že bez výraznejšej farebnej a výškovej rozdielnosti sú tieto zvieratá len ťažko navzájom rozlíšiteľné. Dobrý pozorovateľ však dokáže rozoznať na základe niektorých viditeľných vonkajších znakov na prvý pohľad rovnaké zvieratá.

2 Východiskový materiál pre výber lexikálnych jednotiek

K identifikačným prvkom pri popise zovňajšku koní patria farba koňa, vrodené odznaky, víry a výpaly. V zmysle vyhlášky Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky 16/2012 Z. z. o identifikácii a registrácii koňovitých zvierat musí mať každé koňovité zviera vystavený identifikačný dokument koňovitého zvierat'a, zjednodušene označovaný pojmom „pas“, v ktorom sú nielen slovne, ale aj graficky znázornené miesta identifikácie koňovitého zvierat'a.⁵ Slovensko ako členský štát Európskej únie musí dodržiavať rovnako Vykonávacie nariadenie Komisie (EÚ) č. 262/2015, ktorým sa v zmysle smerníc Rady 90/427/EHS a 2099/156/ES stanovujú pravidlá týkajúce sa metód identifikácie zvierat čelade koňovitých.⁶ V identifikačnom pase koňa je potrebné v grafickom znázornení (popise)

² Dostupné na internete: <<https://www.sjf.sk/sjf/o-nas/>> [Cit. 2021-03-04.]

³ Dostupné na internete: <<https://www.sjf.sk/sjf/o-nas/>> [Cit. 2021-03-04.]

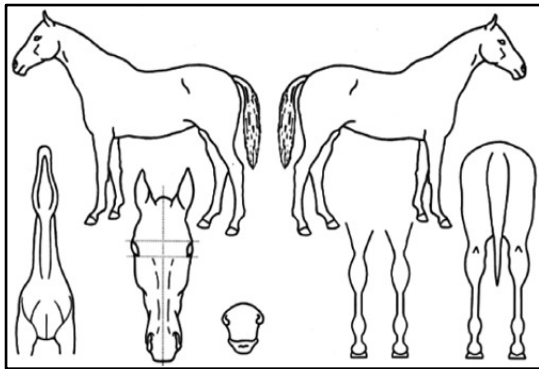
⁴ Dostupné na internete: <<https://www.vetis.sk/blog/konske-polo-adrenalinovy-sport-b290.html>> [Cit. 2021-03-08.]

⁵ Dostupné na internete:

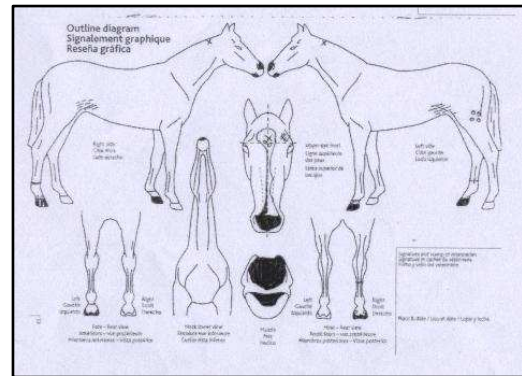
<<https://www.aspi.sk/products/lawText/1/76761/1/2/vyhlasaka-c-16-2012-zz-o-identifikacii-a-registracii-konovitych-zvierat/vyhlasaka-c-16-2012-zz-o-identifikacii-a-registracii-konovitych-zvierat>> [Cit. 2021-04-03.]

⁶ Dostupné na internete:

identifikácie koňovitého zvierat'a vyznačiť červenou farbou jeho vrodené odznaky, víry a výpaly. Názorný príklad grafického znázornenia je uvedený v ukážke na obrázku 2. Farba koňa, ako aj jeho ďalšie graficky znázornené identifikačné znaky sa uvádzajú aj v slovnej časti popisu identifikačných údajov koňovitého zvierat'a. Slovný aj grafický popis identifikačných znakov v príslušných jazykových mutáciách sa uvádza aj vo FEI (medzinárodnom) pase koňa (Trunda, 2010 – 2016).

Obrázok 1 Grafické znázornenie miesta identifikácie koňovitého zvierat'a

Obrázok 2 Ukážka grafického znázornenia identifikácie konkrétneho koňovitého zvierat'a

Ako východiskový zdroj na excerpciu pojmov reprezentujúcich identifikačné znaky vonkajšieho výzoru koní nám poslúžili konkrétne identifikačné dokumenty (pasy) a FEI (medzinárodné) pasy jazdeckých športových koní. K dispozícii sme mali 24 slovenských a 19 medzinárodných pasov. Pri výbere slovenských pojmov sme sa zamerali na farbu srsti a odznaky umiestnené na hlave a nohách koňa. Ekvivalentné tvary sme vyhľadávali v medzinárodných jazdeckých pasoch, následne sme porovnávali a overovali ich významovú zhodnosť pomocou výkladového slovníka alebo odbornej literatúry. Pri identifikácii správneho nemeckého ekvivalentu nám bolo nápomocné aj grafické zobrazenie umiestnenia konkrétneho identifikačného znaku a pomohlo nám vyselektovať správny prekladový tvar. Nejednoznačné špecifické pojmy označujúce identifikačný znak sme konzultovali s odborníkmi v oblasti chovateľstva a jazdeckého športu v slovenskom i nemeckom jazykovom prostredí.

3 Identifikačný znak

Krátky slovník slovenského jazyka (Kačala et al., 2003) definuje polysémickú lexému „znak“ takto: „výrazná charakteristická vlastnosť, črta“, „viditeľný prejav niečoho, príznak, symptóm“, „znamenanie, signál“, „názorné vyjadrenie, označenie pojmu“, „predmet, obraz, názorne, symbolicky vyjadrujúci príslušnosť k niečomu“, „spôsob plávania, pri ktorom je plavec obrátený chrbtom k vode“. V oblasti jazdeckého športu sa oveľa častejšie stretávame s pojmom „odznak“, prípadne „odznaky koňa“. Týmto termínom označujú autori Hallo a Kovalčík (2003) zvláštnosti základného sfarbenia zvierat'a, spravidla ide o biele miesta rozmiestnené na tele koňa, ktoré sú vrodené a nikdy nezmiznú. Odznaky sa rozlišujú podľa časti tela koňa, na ktorej sa nachádzajú, a aj podľa tvaru a veľkosti. Definícia lexikálnej jednotky „odznak“ v Krátkom slovníku slovenského jazyka (Kačala et al., 2003) „symbol príslušnosti k istému celku alebo symbol funkcie, hodnoty“ však našej téme nezodpovedá. Pre potreby nami spracovanej témy, ktorá sa venuje hľadaniu adekvátnych ekvivalentov identifikačných znakov koní, je vhodný sémantický význam lexémy „znak“, definovaný ako „viditeľný prejav niečoho, príznak, symptóm“. Pre slovenské heslo „odznak“

<[https://kvlsr.sk/ganet/kvlsr/portal.nsf/wdoc/7667a0cfbe7ac54cc125803c005e4d19/\\$FILE/Identifikacia%20a%20registracia%20koňovitých%20zvierat%20príručka.pdf](https://kvlsr.sk/ganet/kvlsr/portal.nsf/wdoc/7667a0cfbe7ac54cc125803c005e4d19/$FILE/Identifikacia%20a%20registracia%20koňovitých%20zvierat%20príručka.pdf)> [Cit. 2021-04-08.]

sme v identifikačných dokumentoch našli ekvivalentný tvar „das Abzeichen“. Ide o polysémickú lexikálnu jednotku, ktorej významové spektrum je oveľa širšie ako v slovenskom jazyku. Nemecký online výkladový slovník Duden⁷ v definícii tohto hesla zahŕňa aj sému „bei Haustieren von der Grundfarbe abweichender, meist weißer Fleck im Fell“, ktorá v doslovnom preklade „u domácich zvierat biele škvrny v srsti, ktoré sa líšia od základnej farby“, zodpovedá pojmu odznak.

Pojem odznak je súčasťou lexikálnej paradigmy „identifikačný znak“, ktorých spoločnou vlastnosťou je popis vonkajšieho výzoru koní.

3.1 Farba koní ako identifikačný znak

Základným identifikačným znakom pri popise vonkajšieho vzhľadu koňa je farba. Farba je nápadný poznávací znak, ktorý závisí nielen od prítomnosti základného pigmentu a čierneho farbiva melanínu, ale aj od iných činiteľov, ako napríklad od dopadu a odrazu svetla, od šírky dreňového stĺpca chlpa.⁸ Niektoré farby sú dominantné nad inými. K dominujúcim farbám patrí sivá (biela) nad hnedou a čiernou, naopak, k úplne recesívnym farbám voči všetkým ostatným patrí farba ryšavá. V nemeckej hipologickej pojmológii zodpovedá tomuto pojmu ekvivalentný tvar „die Fellfarbe“. Medzi základné farby koní patria albín, beluš, hnedák, izabela – žlták, plavák, ryšiak, strakoš a vraník (Hallo – Kovalčík, 2003, s. 19–21).

Slovenské heslo	Popis identifikačného znaku	Nemecké heslo
albín	kôň s bielou srst'ou na nepigmentovanej ružovej koži, rohovina kopyta nepigmentovaná,	r Albino ⁹
beluš (hovor. šimeľ)	srst' po celom tele prevažne biela, koža a kopytá tmavošedé, hriva a chvost zo začiatku čierne, neskôr prekvitnuté až celkom biele	r Schimmel
vybelujúci beluš	rodí sa ako vraník, hnedák alebo ryšiak, postupom času belie	r ausgeschimmelte Schimmel
nevybelujúci beluš	rodí sa s farbou, ktorá počas života nebelie	r nicht ausgeschimmelte Schimmel
hnedák	srst' v rôznych odtieňoch hnedej, hriva, chvost a spodná časť končatín je vždy čierna	r Brauner
svetlý hnedák	svetlý odtieň hnedej farby srsti tela	r Hellbrauner
tmavý hnedák	tmavý odtieň hnedej farby srsti tela	r Dunkelbrauner
čierny hnedák	sfarbenie celého tela čierne, okolo očí, papule, vnútornej strane stehien a slabín je hnedé	r Schwarzbrauner
izabela – žlták	srst' svetložltej farby s rôznymi farebnými odtieňmi od žltobielej po tmavožltú	r Isabell (Palomino)

⁷ Dostupné na internete: <<https://www.duden.de/rechtschreibung/Abzeichen>> [Cit. 2021-04-03.]

⁸ Dostupné na internete: <www.haustiermagazin.com/die-fellfarben-der-pferde/> [Cit. 2021-04-05.]

⁹ Z hľadiska praktického využitia uvádzame vo všetkých tabuľkách pri prekladových ekvivalentoch v nemeckom jazyku príslušný určitý člen.

plavák	farba srsti žltá v rôznych odtieňoch až po šedú, hriva, chvost a spodná časť končatín vždy čierne	r Falbe
ryšiak	srst' červeno-ryšavá, hriva, chvost a spodná časť končatín červeno-ryšavé	r Fuchs
svetlý ryšiak	farba srsti svetloryšavá	r Hellfuchs
tmavý ryšiak	farba srsti blízka čiernej, hriva a chvost ryšavé	r Dunkelfuchs
strakoš (strakáč)	farba srsti je kombináciu chlupov najmenej dvoch farieb, z nich je jedna farba biela, farby sú sústredné do väčších plôch alebo škvŕn	r Schecke
červený strakáč	farba tmavých škvŕn je ryšavá	r Fuchsschecke
hnedý strakáč	farba tmavých škvŕn je hnedá	r Braunschecke
čierny strakáč	farba tmavých škvŕn je čierna	r Rappschecke
vraník	čierna srst', vrátane hrivy a chvosta, spodnej strany končatín, vnútornej strany stehien	r Rappe

Tabuľka 1 Identifikačný znak – farba srsti koní

3.2 Odznaky koní ako identifikačný znak

Pri popise základnej farby sa uvádzajú a v identifikačnom dokumente koňa (pase) graficky znázorňujú zvláštnosti základného sfarbenia, ktoré sa označujú pojmom „odznaky“. Ide o biele miesta rôzneho tvaru a veľkosti umiestnené na niektorých častiach tela, spravidla na hlave a nohách koňa, menej na iných častiach tela. V nemeckom jazyku zodpovedá tomuto termínu prekladový tvar v pluráli „die Abzeichen“. Brixner (2014) zaraďuje medzi vrodené odznaky identifikovateľné na hlave alebo nohách koňa aj farebné zvláštnosti ako grošovanie a prekvitnutosť.

3.2.1 Odznaky na hlave koňa

Hallo – Kovalčík (2003) zaraďujú k odznakom na hlave kvietok, hviezdu, nosný pruh, lysinu, prebiehajúcu lysinu, hornú lysinu, dolnú lysinu, lampáš, slinku-šnupku, horný pysk, dolný pysk.

Slovenské heslo	Popis identifikačného znaku	Nemecké heslo
vločka	malý biely fliačik na čele	e Flocke
kvietok	odznak bielej farby na depigmentovanej koži do veľkosti 3 cm	e Blume
hviezda	odznak väčší ako 3 cm a zaberá skoro celé čelo, nesmie presiahnuť spodnú líniu očí, smerom dolu	r Stern
nosný pruh	začína sa pod spojnicou očných kútikov a končí na spojnici horného okraja nozdier	r Nasenstrich

lysina	biely pruh rozličnej šírky, ťahajúci sa od čela a končiaci kdekoľvek na chrbte nosa, najnižšie na hornom okraji nozdier	e Blesse
prebiehajúca lysina	biely pruh prebiehajúci od čela až po okraj horného pysku	durchgehende Blesse
nepravidelná lysina	biely pruh nepravidelného tvaru	unregelmäßige Blesse
prerušovaná lysina	biely prerušovaný pruh	unterbrochene Blesse
úzka lysina	lysina úzkeho tvaru	schmale Blesse
široká lysina	lysina širšieho tvaru	breite Blesse
horná lysina	lysina umiestnená v hornej časti, začína sa na čele a končí v hornej polovici nosa	obere Blesse
dolná lysina	lysina umiestnená v dolnej časti, začína sa ako nosný pruh a je spojená so šnupkou	untere Blesse
lampáš	široká lysina zaberajúca podstatnú časť čela a postranné plochy chrbta nosa	e Laterne
slinka-šnupka	škvrna ružovkastej farby a rôznych veľkostí umiestnená medzi nozdrami alebo na hornom pysku (šnupka), na dolnom pysku (slinka)	e Schnippe
horný pysk	horný pysk je celý biely	e Oberlippe weiß
dolný pysk	dolný pysk je celý biely	e Unterlippe weiß

Tabuľka 2 Identifikačný znak – odznaky na hlave koňa

3.2.2 Odznaky na nohách koňa

Pre odznaky umiestnené na končatinách sú podstatné výška a umiestnenie bielo zafarbenia na končatine. Pri pomenovaní jednotlivých odznakov sa používa anatomické označenie jednotlivých častí, na ktoré je možné končatinu rozdeliť. Hallo – Kovalčík (2003) rozlišujú tieto odznaky na nohách koní: korunka, pätká, sponka (do ½ sponky, nad sponku, vysoko nad sponku), záprstie (do ½ záprstia, vysoko nad záprstie), zápästie, päta (po pätu, nad pätu).

Slovenské heslo	Popis identifikačného znaku	Nemecké heslo
pätka		r Ballen
biela pätká	odznak na zadnej časti korunky, celá (vonkajšia aj vnútorná) pätká biela	weißer Ballen
korunka	odznak môže byť umiestnený na celej korunke alebo jej častiach	e Krone
biela korunka	biela celá korunka	weiße Krone
sponka		e Fessel
sponka do ½ biela	odznak siaha do polovice sponkovej kosti	halbweiße Fessel

biela sponka	celá sponka biela, odznak siaha 3 – 4 cm nad sponkový kĺb	weiße Fessel
záprstie		r Fuß
do ½ záprstia	odznak siaha do polovice záprstia	halbweißer Fuß
vysoko v záprstí	odznak presahuje polovicu záprstia, nedosahuje okraj päťového kĺbu	weißer Fuß
päta (zadná končatina) zápästie (predná končatina)		s Bein
po päťu	odznak siaha po spodný okraj päťového kĺbu/zápästia	halbweißes Bein
nad päťu	odznak siaha nad päťový kĺb/zápästný kĺb	weißes Bein

Tabuľka 3 Identifikačný znak – odznaky na nohách koňa

Pri komunikácii so slovenskými chovateľmi koňovitých zvierat sme narazili aj na zaužívané označenie odznaku „ponožka“ a „podkolenka“. Vznik názvov týchto odznakov je zrejme motivovaný výškovým rozmerom, ktorý dosahuje biele sfarbenie končatiny. Porovnaním s našou tabuľkou identifikačných znakov – odznakov na nohách koňa by týmto lexémam zodpovedali tvary záprstie a päťa a v nemeckom jazyku Fuß a Bein. Pri spracovaní tejto témy sme sa v publikáciách autorky Amler (2016, s. 28; 2017, s. 15) stretli aj s prekladovým tvarom „halb gestieft“ a „weiß gestieft“, ktoré sú synonymické k „halbweißer Fuß“ a „weißes Bein“.

Odznaky na nohách sa môžu objavovať na jednej, dvoch, troch, ale aj na všetkých štyroch nohách súčasne, pričom na každej nohe môže byť umiestnený iný odznak. Môžu siahať až po kopyto koňa, takže kopyto môže byť tmavé, svetlé alebo dvojfarebné, a teda súčasťou odznaku. Do popisu umiestnenia znaku sa udáva aj končatina, na ktorej je daný znak umiestnený, napr. ľavá predná biela sponka. V nemčine by tomuto spojeniu zodpovedal preklad links vorne weiße Fessel. Všetky tieto odznaky na nohách sa môžu vyznačovať aj svojou nepravidelnosťou, čo znamená, že dosiahnutá výška daného odznaku je nepravidelná, napr. pri porovnaní vzadu a vpredu. Tento údaj je potrebné v popise uviesť, pričom rozhodujúca je najvyššie dosiahnutá výška odznaku (Hallo – Kovalčík, 2003, s. 26). V konkrétnom príklade „ľavá predná sponka nepravidelne biela“ by zodpovedajúci nemecký preklad bol „linke vorne Fessel unregelmäßig weiß“.

Slovenské heslo	Nemecké heslo	Názorné zobrazenie identifikačného znaku
Odznaky na hlave – Abzeichen am Kopf		
vločka	e Flocke	
hviezda	r Stern	

nosný pruh	r Nasenstrich	
úzka lysina	schmale Blesse	
široká lysina	breite Blesse	
prebiehajúca lysina	durchgehende Blesse	
prerušovaná lysina	unterbrochene Blesse	
dolná lysina	untere Blesse	
lampáš	e Laterne	
šnupka	e Schnippe	
kombinácia hviezdy, nosného pruhu a šnupky	Kombination aus Stern, Strich und Schnippe	
Odznaky na nohách – Abzeichen an den Beinen		
biela korunka	weiße Krone	
sponka do ½ biela	halbweiße Fessel	

biela sponka	weiße Fessel	
do ½ záprstia	halbweißer Fuß halb gestieft	
po pätu „ponožka“	halbweißes Bein	
nad pätu „podkolenka“	weißes Bein weiß gestieft	

Tabuľka 4 Identifikačné znaky – názorná grafická ukážka

4 Vybrané problematické slovensko-nemecké pomenovania identifikačných znakov koní

Pri výbere slovenských hesiel a následnom vyhľadávaní správnych nemeckých ekvivalentov sme narazili na pojmy, ktoré sú súčasťou bežnej slovnej zásoby a pre laického používateľa nie sú problémom. Niektoré lexikálne jednotky bežnej slovnej zásoby môžu byť zároveň použité v jazyku jedného alebo aj viacerých vedných odborov, a stávajú sa tak aj súčasťou odbornej lexiky. Podľa Horeckého (1956) nie sú termíny na rozdiel od neterminologických pomenovaní viazané na kontext, zatiaľ čo bežne používané slovo je závislé od významu ostatných slov v kontexte. Význam termínu má od samotného začiatku, keď bol určený na vyjadrenie určitého pojmu, vyplývať z neho samého (Horecký, 1956, s. 58). Súčasťou glosára vybraných hipologických pojmov sú aj veľmi špecifické slová, pri ktorých sme výber správneho nemeckého ekvivalentu potvrdzovali porovnávaním ich definícií a overovali výskytom v paralelných textoch. Nesprávne zvolený jazykový ekvivalent by spôsobil skreslenie prenášanej informácie, a zapríčinil tak obsahovú deformáciu prekladaného kontextu. Číbková (2012) pracuje s pojmom „definičný kontext“, ktorý je podľa nej nutné používať pre potreby terminológie v rámci určitého odboru, aj napriek tomu, že by termíny mali byť kontextovo autonómne.

Ako problematické sa z tohto pohľadu pri hľadaní adekvátnych ekvivalentov ukázali:

a) *sponka* (die Fessel) – v slovenskom jazyku je tento pojem deminutívnym označením predmetu, určeného na spínanie (vlasov), alebo ide o drôtik na spínanie spisov. V jazykovej praxi kancelárskeho jazyka je viac používaný jeho synonymický tvar *spinka* (kancelárska spinka). Pojem *sponka* ako anatomická časť tela koňa je medicínskym termínom a označuje dôležitú časť končatiny koňa medzi sponkovým kĺbom a korunkou, od dĺžky a sklonu ktorej závisí kvalita pohybu koňa.¹⁰ Nemecký ekvivalent „die Fessel“ sme slovenskému heslu priradili na základe umiestnenia odznaku na končatine koňa a definície pojmu.

¹⁰ Dostupné na internete: <<https://felicita.estranky.sk/clanky/vsetko-o-konoch/hipologicky-slovník/hipologicky-slovník.html>> [Cit. 2021-04-10.]

b) *šnupka-slinka* (die Schnippe) – pojmy šnupka a slinka sú bežnému používateľovi jazyka úplnou neznámou. Tvar šnupka nenájdeme ani v anatomickom slovníku pre veterinárnu medicínu, nie je ani slovotvorne motivovaný slovesom šnupať (nosom vdychovať)¹¹. Je použiteľný výlučne ako termín pri popise zovňajšku koňa (Hallo – Kovalčík, 2003, s. 27). Takýto jednoznačný termín nepotrebuje ani definičný kontext, keďže je kontextovo nezávislý. V nemeckom jazykovom prostredí pojmom šnupka a slinka prislúcha rovnaký ekvivalent „die Schnippe“ (weißes Zeichen an der Oberlippe bei Pferden).¹² Slovenský jazyk rozlišuje medzi pojmi šnupka a slinka. Kritériom je umiestnenie škrvy buď na hornom (šnupka), alebo dolnom pysku koňa (slinka). Nemecký jazyk takéto slovné rozlíšenie neuplatňuje.

c) *päta* (das Bein) – lexéma päta, bezproblémové slovo bežnej slovnej zásoby, je tiež termínom medicínskych odborov. V nemeckom jazyku mu zodpovedá prekladový ekvivalent „die Ferse“ alebo „der Fuß“. Vo všetkých dostupných zdrojoch bol tento odznak preložený ako „das Bein“, bez rozdielu v tom, či išlo o prednú alebo zadnú končatinu. Použitie tohto prekladu sme si vysvetlili tým, že dosiahnutá výška bieleho odznaku pokrýva väčšiu časť končatiny. V slovenskom jazyku sa pre tento istý odznak umiestnený na prednej končatine používa termín „záprstie“.

d) *pätka* (der Ballen) – ak neuvažujeme o deminutívnom tvare pojmu päta ani o pojme, ktorým v krajčírskom žargóne označujeme časť odevu zakrývajúcu vrecká, ani o tvare so širokým pomenovacím využitím v technickom priemysle a stavebníctve, môžeme zúžiť sémantické spektrum tejto, na prvý pohľad jednoznačnej, lexémy na anatomické označenie zadnej ohybovej pružnej časti kopyta. V technickom jazyku by bol v zmysle definície „podpera na predmete pripomínajúca dolnú končatinu“¹³ tomuto jazykovému výrazu priradený prekladový ekvivalent „der Fuß“. Na pomenovanie rovnakého identifikačného znaku sa v nemeckom jazyku používa ekvivalent „der Ballen“, ktorý svojou definíciou „stark ausgebildete Muskelmasse an der Innenseite der Handflächen und Fußflächen des Menschen, der Tiere“¹⁴ zodpovedá slovenskému tvaru. V oboch jazykových variáciách ide o polysémické jazykové jednotky.

Je potrebné podotknúť, že samotná anatomická časť tela koňa nie je pomenovaním identifikačného znaku. Identifikačným znakom sa stáva spojením s lexémou „biely – weiß“ v oboch jazykových mutáciách.

Polysémia, ako inherentný paradigmatický jav slovnej zásoby, môže prenos obsahu informácie z východiskového do cieľového jazyka komplikovať. Pri preklade polysémických lexikálnych jednotiek je potrebné ich sémantické spektrum v danom kontexte „monosémantizovať“.

e) Rozdiel je potrebné vnímať aj pri foneticky identických nemeckých výrazoch „die Blesse“ a „die Blässe“, ktoré by mohli spôsobiť problém pri ich aplikácii v písomnom prejave. Pomenovanie „die Blesse“ označuje biely odznak umiestnený na hlave niektorých zvierat (najmä koňa a hovädzieho dobytku) (Wennig, 2017) a v slovenskom jazykovom prostredí mu zodpovedá preklad „lysina“. Tvar „die Blässe“ ako „bledosť (nemajúci sýtu farbu)“ je bežný, všeobecný pojem a nepatrí do žargónu jazdeckva.

Záver

Slovnej zásobe tematického poľa „jazdeckvo, jazdecký šport“ sa na Slovensku nevenuje taká pozornosť ako niektorým iným, v našich podmienkach preferovanejším športom. Na

¹¹ Dostupné na internete: <<https://slovník.juls.savba.sk/?w=šnupať&s=exact&c=L7d1&cs=&d=kssj4#>> [Cit. 2021-04-10.]

¹² Dostupné na internete: <<https://www.duden.de/rechtschreibung/Schnippe>> [Cit. 2021-04-10.]

¹³ Dostupné na internete: <<https://slovník.juls.savba.sk/?w=noha&s=exact&c=oe2&cs=&d=kssj4#>> [Cit. 2021-04-10.]

¹⁴ Dostupné na internete: <<https://www.dwds.de/wb/Ballen>> [Cit. 2021-04-10.]

slovenskom knižnom trhu je počet odborných publikácií s touto problematikou rovnako obmedzený. Skôr sa pozornosť koncentruje na teóriu základného jazdeckého výcviku, starostlivosť o koňa a výbavu jazdca. Preklad takejto špecifickej lexiky si vyžaduje určitý stupeň poznania danej odbornej oblasti a je to určite oveľa ťažšie, ak ide o veľmi špecifickú oblasť, ktorá je blízka iba úzkemu kruhu jej používateľov. Uľahčiť prácu prekladateľovi môžu hotové ekvivalenty existujúce v odborných prekladových slovníkoch. Nie vždy však takéto lexikografické publikácie, ktoré by spracúvali hľadanú problematiku, existujú alebo sú dostupné. A to jednoducho preto, že niektoré jazykové jednotky do nich neboli zaradené alebo potrebné odborné prekladové slovníky neboli doteraz spracované. Nami spracovaný glosár hipologických pojmov môže byť pomôckou pre rôznych recipientov odbornej i laickej verejnosti, či už pre prekladateľov, tlmočníkov, veterinárnych lekárov, trénerov, športovcov, pracovníkov mediálneho priemyslu alebo samotných majiteľov koní, a rovnako aj prívržencov a nadšencov jazdeckého športu.

Literatúra:

- Abzeichen*. [Cit. 2021-04-03.] Dostupné na internete: <<https://www.duden.de/rechtschreibung/Abzeichen>>
- AMLER, U. (2017): *Alles über Pferde*. Stuttgart: Franckh-Kosmos Verlags-GmbH & Co. KG.
- AMLER, U. (2016): *Alles über Reiter*. Stuttgart: Franckh-Kosmos Verlags-GmbH & Co. KG.
- Ballen*. [Cit. 2021-04-10.] Dostupné na internete: <<https://www.dwds.de/wb/Ballen>>
- BRIXNER, S. (2014): *Kone*. Bratislava: IKAR, a.s.
- CÍBIKOVÁ, I. (2012): *Terminologický manažment verejnosprávnej tematickej oblasti*. EDIS vydavateľstvo ŽU.
- Die Fellfarben der Pferde*. [Cit. 2021-04-05.] Dostupné na internete: <www.haustiermagazin.com/die-fellfarben-der-pferde/>
- HALLO, M. – KOVALČÍK, E. (2003): *Popis exteriéru koní*. Nitra: Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre.
- Hipologický slovník*. [Cit. 2021-04-10.] Dostupné na internete: <<https://felicita.estranky.sk/clanky/vsetko-o-konoch/hipologicky-slovník/hipologicky-slovník.html>>
- HORECKÝ, J. (1956): *Základy slovenskej terminológie*. Bratislava: Slovenská akadémia vied.
- Identifikácia a registrácia koňovitých zvierat – príručka*. [Cit. 2021-04-08.] Dostupné na internete: <[https://kvlsr.sk/ganet/kvlsr/portal.nsf/wdoc/7667a0cfbe7ac54cc125803c005e4d19/\\$FILE/Identifikácia a%20a%20registrácia%20koňovitých%20zvierat%20príručka.pdf](https://kvlsr.sk/ganet/kvlsr/portal.nsf/wdoc/7667a0cfbe7ac54cc125803c005e4d19/$FILE/Identifikacia%20a%20registracia%20koňovitých%20zvierat%20príručka.pdf)>
- KAČALA, J. – PISÁRČIKOVÁ, M. – POVAŽAJ, M., eds. (2003): *Krátky slovník slovenského jazyka*. 4. dopl. a upr. vydanie Bratislava: Veda.
- Konské pólo-adrenalinový šport*. [Cit. 2021-03-08.] Dostupné na internete: <<https://www.vetis.sk/blog/konske-polo-adrenalinovy-sport-b290.html>>
- PAALMANN, A. (2014): *Skokové ježdění*. Praha: Brázda.
- Schnippe*. [Cit. 2021-04-10.] Dostupné na internete: <<https://www.duden.de/rechtschreibung/Schnippe>>
- SLOVENSKÁ JAZDECKÁ FEDERÁCIA (2021): *O nás*. [Cit. 2021-03-04.] Dostupné na internete: <<https://www.sjf.sk/sjf/o-nas/>>
- TRUNDA M., (2010 – 2016): *FEI pasy koní a mikročipy již od ledna 2013*. [Cit. 2021-03-20.] Dostupné na internete: <www.trunda-vet.cz/kurym-cjf-trunda-informuje-hobby-zavody-v-roce-2013-a-fei-pasy-koni-a-mikrocipy-jiz-od-ledna/>
- VALENTOVÁ, D. (2013): *Kapitola z dejín československej drezúry*. Praha: Univerzita Karlova v Prahe, Fakulta humanitních studií. [Cit. 2021-03-20.] Dostupné na internete: <file:///C:/Users/Mirka/Downloads/BPTX_2012_1_11240_0_251530_0_132349.pdf>
- Vyhľadka č. 16/2012 Z.z. Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky o identifikácii a registrácii koňovitých zvierat*. [Cit. 2021-04-03.] Dostupné na internete: <<https://www.aspi.sk/products/lawText/1/76761/1/2/vyhlaska-c-16-2012-zz-o-identifikacii-a-registracii-konovitých-zvierat/vyhlaska-c-16-2012-zz-o-identifikacii-a-registracii-konovitých-zvierat>>

WENNIG, F. (2017): *Was ist eine Blesse?* [Cit. 2021-03-25.] Dostupné na internete: <<https://www.ehorses.de/magazin/blesse/>>

Summary

Lexikal-semantic analysis of Slovak-German equivalents of identification signs of horses

Presented paper is focused on the lexical-semantic analysis of Slovak-German equivalents of the identification signs of horses. The specific conceptual apparatus of the subject field “equestrian, equestrian sport” is offered in the article. The basic distinguishing features of the external appearance of horses are the identification signs such as fur colour, distinguishing signs on their head and legs. On the basis of the author’s personal experience with the translation of identification documents of horses, selected identification signs have been described and included in the glossary of specific hippologic terms. Using lexical-semantic analysis of selected terms, we also pointed out on some problems connected with the finding of the correct equivalents of the mentioned terms in German language. Specific lexical terms processed in the form of a glossary of hippological terms can be useful and find practical application in both professional and lay public.